

Samstarfsáætlun Norrænu ráðherranefndarinnar um menningarmál 2025–2030

Endurskoðuð 2. febrúar 2024

DRÖG

Efnisyfirlit

Endurskoðuð 2. febrúar 2024.....	1
1. Formáli	3
2. Inngangur	3
3. Pólítískar áherslur	4
Græn Norðurlönd	5
Samkeppnishæf Norðurlönd	5
Félagslega sjálfbær Norðurlönd	6
4. Eftirfylgni og mat á samstarfsáætluninni	7

DRÖG

1. Formáli

Aðilar úr menningar- og fjölmiðlageiranum á Norðurlöndum, fulltrúar borgarasamfélagsins og fræðasamfélagsins, auk Norðurlandaráðs, hafa lagt fram tillögur varðandi áskoranir og samstarfssvið innan samstarfsáætlunarinnar. Norrænu menningarstofnanirnar og samstarfsaðilar menningarsviðsins sem fá fjárveitingu frá Norrænu ráðherranefndinni hafa einnig lagt fram tillögur í ferlinu.

2. Inngangur

Í samstarfsáætluninni um menningarmál er pólitískum áherslum og markmiðum fyrir tímabilið 2025–2030 lýst.

Samstarfsáætlunin er stýrandi skjal fyrir alla starfsemi undir ráðherranefndinni um menningarmál. Ráðherranefndin um menningarmál samþykkti samstarfsáætlunina þann [dagsetning] og gildir hún til 31. desember 2030.

Samstarfsáætluninni er ætlað að stuðla að því að uppfylla framtíðarsýn Norrænu ráðherranefndarinnar um Norðurlönd sem sjálfbærasta og samþættasta svæði heims fyrir árið 2030. Öll Norræna ráðherranefndin vinnur að því að uppfylla framtíðarsýnina með hinum þremur stefnumarkandi áherslum.

Frelsi í listum og menningu, frjálssir og óháðir fjölmiðlar og meginreglan um armslengd leggja grunninn að tjáningarfrelsi, þekkingarmiðlun, lýðræðisþátttöku og skoðanaskiptum. Á tímum þegar samfélagið stendur frammi fyrir miklum áskorunum er sérlega mikilvægt að standa vörð um þessi gildi. Áframhaldandi norrænt menningarsamstarf mun auka traust á meðal almennings og efla samfélagslegan viðnámsþrótt. Samstarfið stuðlar að lýðræðislegu og opnu samfélagi og myndar tengsl á milli fólks á Norðurlöndum. Norræna tungumálasamfélagið skapar félagstilfinningu og samnorræna sjálfsmynd. Með því að standa vörð um menningararfinn eflum við þekkingu á sögunni og sköpum samstöðu.

Norræn samstaða og samþætting á að byggjast á traustu norrænu samstarfi á sviði menningar- og fjölmiðlamála. Allt frá undirritun Helsingforssamningsins árið 1962 hefur menningarsamstarfið verið einn af hornsteinum starfsemi Norrænu ráðherranefndarinnar. Í Helsingforssamningnum er kveðið á um að norrænt samstarf skuli styðja við og styrkja menningarlega þróun og stuðla að samskiptum á sviði bókmennta, lista, tónlistar, leiklistar, kvikmyndagerðar og annarra menningarsviða og nýta samstarfstækifæri á sviði útvarps og sjónvarps.¹ Á grundvelli þessa á norrænt samstarf á menningarsviði að efla og ýta undir samskipti á milli aðila úr menningar- og fjölmiðlageiranum á Norðurlöndum, stuðla að vexti menningarlegra og skapandi greina og auknum hreyfanleika og samtali.

Styrkjakerfi og menningarstofnanir Norrænu ráðherranefndarinnar eru burðarstoðir norræns samstarfs á sviði menningarmála og gegna mikilvægu hlutverki í tengslum við Framtíðarsýn okkar 2030. Starfsemi stofnananna og framlög styrkjakerfanna skipta miklu máli í norrænu, norræn-baltnesku og alþjóðlegu menningarlífi.

¹ Norræna ráðherranefndin og Norðurlandaráð, 1996, *Helsingforssamningurinn*, 13. gr.

Góðar menningarupplifanir, þar sem menningararfurinn er varðveittur og fær að þróast, stuðla að samstöðu, auknum lífsgæðum og vellíðan og eru því dýrmætar fyrir alla Norðurlandabúa, einkum börn og ungt fólk. Með aukinni áherslu á fjölbreytileika, inngildingu og þátttöku á menningin að eiga erindi við öll og skipta öll máli.

Samískt lista- og menningarlíf teygir sig eðli málsins samkvæmt yfir landamæri Norðurlanda. Í norrænu menningarsamstarfi eiga tungumál, menning og menningarleg réttindi frumbyggja að eiga sinn stað.

Stefnumótun á sviði menningarmála á að grundvallast á þekkingu og vera í takt við tímann og byggjast á gögnum sem sótt eru í rannsóknir.

[Stefna Norrænu ráðherranefndarinnar um sambættingu sjálfbærrar þróunar, jafnréttis og sjónarmiða réttinda barna og málefna ungmenna](#) er mikilvægur grunnur sem norrænar aðgerðir á sviði menningar- og fjölmiðlamála byggjast á.

3. Pólitískar áherslur

Menning og listir hafa ómetanlegt gildi og því ber að efla forsendur fyrir listum og menningu sem eiga að vera aðgengilegar öllum í samfélagum okkar. Miklar breytingar hafa átt sér stað bæði á Norðurlöndum og heiminum öllum frá því að síðasta samstarfsáætlun í menningarmálum var samþykkt árið 2020. Nýrri samstarfsáætlun er ætlað að vera liður í því að mæta sameiginlegum áskorunum og skapa samlegðaráhrif með aðgerðum þvert á fagsvið.

Norðurlönd eru í fararbroddi á heimsvísu á sviði menningarlegra og skapandi greina. Áfangaskýrsla um Framtíðarsýn okkar 2030 sýnir þó að dregið hefur úr innflutningi menningarafurða frá öðrum norrænum löndum.² Norrænt samstarf mun mæta þessu með auknum hreyfanleika og kynningu á norrænum listum og menningu alþjóðlega. Samkeppnishæft, sýnilegt og skapandi menningarsamstarf á að styrkja atvinnutækifæri norrænna menningaraðila á Norðurlöndum sem og utan þeirra, stuðla að þróun og nýsköpun og vekja athygli á norrænum listamönnum og menningaraðilum á alþjóðavettvangi. Samstarf við listamenn og menningaraðila á grannsvæðum Norðurlanda, meðal annars í Eystrasaltsríkjunum, á Norðurskautssvæðinu og í Úkraínu, á að stuðla að hæfnipróun og uppbyggingu tengslaneta.

Á tímum þegar aðstæður og forsendur þeirra sem starfa við menningu og fjölmiðla breytast vegna stafrænnar þróunar, áhrifa stóru tæknifyrirtækjanna og gervigreindar eiga Norðurlönd að vinna í sameiningu að þeim áskorunum og tækifærum sem stafræn þróun hefur í för með sér. Um þessar áskoranir var meðal annars fjallað í tillögum norrænnar hugveitu um áhrif tæknirisanna á lýðræðislega umræðu.³ Samstarf í tæknimálum á að stuðla að því að því að Norðurlönd verði samþætt tækni- og lýðræðissvæði.

Norrænt samstarf í menningarmálum miðast við að allir hafi jöfn tækifæri til þess að taka þátt. Rannsóknir sýna að kyn, félagshagræðileg staða, menntunarstig og landfræðileg staðsetning hafa áhrif á þátttöku í

² Norræna ráðherranefndin, 2023, „[NORÐURLÖND – sjálfbært og sambætt svæði?](#)“

³ Norræna ráðherranefndin, 2023, [Norræn nálgun á lýðræðislega umræðu á tímum samfélagsmiðla: Tilmæli frá norrænu hugveitunni um tækni og lýðræði](#)

menningarlífi, einnig hjá börnum og ungu fólki.⁴ Lista- og menningarlíf, sem einkennist af jafnrétti, er laust við mismunun og er öllum aðgengilegt, styrkir samþættingu á Norðurlöndum.

Rannsóknir sýna að heimsfaraldur kórónuveiru hafði mikil áhrif á norrænt menningarlíf. Skilyrði listamanna og menningaraðila til þess að skapa, iðka og miðla list og menningu voru mjög skert.⁵ Meðal annars sýna rannsóknir að tekjur fréttamiðla drógust saman á sama tíma og áhugi almennings á fréttum jókst.⁶ Einnig má sjá tengsl á milli almennrar ólgu í samtímanum og breyttra venja þegar kemur að menningu og fjölmiðlum. Þess vegna mun öflugt og þróttmikið samstarf á sviði menningar- og fjölmiðlamála gera Norðurlönd betur í stakk búin að takast á við krísur og samfélagsbreytingar.

Norræna ráðherranefndin um menningarmál hefur samþykkt markmið og undirmarkmið fyrir tímabilið 2025–2030. Hinar pólitísku áherslur vísa veginn í öllu norrænu samstarfi á sviði menningarmála. Fagsviðið mun útfæra verkefni og aðgerðir í samræmi við markmið samstarfsins.

Græn Norðurlönd

Markmið 1: Forsendur listafólks og menningaraðila á Norðurlöndum fyrir loftslagsvænni framleiðslu, miðlun og dreifingu á list og menningu eru góðar.

Listir, menning og þekking á menningararfinum hjálpa okkur að átta okkur á, skilja og takast á við loftslagsbreytingar, hnignun líffræðilegrar fjölbreytni og mengun í sjó og á landi. Listir og menning styðja við umskipti yfir í sjálfbærari lífsstíl. Norrænar aðgerðir á sviði menningarmála eiga að stuðla að því að fjarlægja hindranir í vegi grænna umskipta og greiða fyrir miðlun reynslu og nýjum aðferðum í þágu framsýnni og loftslagsvænni framleiðslu, miðlunar og dreifingar listar og menningar.⁷ Hinar menningarlegu og skapandi greinar gegna mikilvægu hlutverki í þessu sambandi. Kastljós menningarsamstarfsins á að beinast að viðkvæmum menningararfi í samræmi við alþjóðlega samninga.

Undirmarkmið 1.1: Listafólk og menningaraðilar á Norðurlöndum búa yfir aukinni hæfni og þekkingu á áhrifum listar og menningarlífs á loftslagsbreytingarnar og öfugt.

Undirmarkmið 1.2: Hlutverk lista og menningar í því að miðla og veita nýja sýn á loftslagsbreytingarnar og grænu umskiptin er eflt og gert sýnilegt.

Undirmarkmið 1.3: Samstarfi um græna varðveislu, notkun og miðlun á menningararfi sem er viðkvæmur gagnvart loftslagsbreytingum er komið á.

Samkeppnishæf Norðurlönd

⁴ Kulturanalys Norden, 2023, [Delaktighet i kulturlivet i Norden](#)

⁵ Kulturanalys Norden, 2023, [Kultursektorn efter covid-19-pandemin](#)

⁶ Nordicom, 2021, [Covid-19 och de nordiska nyhetsmedierna](#)

⁷ [Nordic Green Roadmap for Cultural Institutions](#) er dæmi um samnorrænt verkefni í þágu grænna umskipta í menningargeiranum.

Markmið 2: Norðurlönd eru áberandi, samkeppnishæft og skapandi svæði.

Áberandi og skapandi Norðurlönd veita aukin atvinnutækifæri og betri lífskjör, öflugri tengslanet og miðlun á færni fyrir norræna listamenn og menningaraðila. Samstarf við aðila á Norðurskautssvæðinu og í Eystrasaltsríkjunum og hreyfanleiki þvert á landamæri svæðisins gegnir lykilhlutverki og stuðlar að því að Norðurlönd sem svæði verði brautryðjendur á sviði tjáningarfrelsis og frjálsra lista og menningar. Menningarlegar og skapandi greinar efla samkeppnishæfni og verðmætasköpun. Norrænt menningarsamstarf mun styðja við nýsköpun þegar kemur að nýjum samstarfsverkefnum, viðskiptalíkönunum og vettvöngum fyrir framleiðslu, miðlun og markaðssetningu á list og menningu á Norðurlöndum og utan þeirra.

Undirmarkmið 2.1: Kynning og miðlun á list og menningu innan og utan Norðurlanda er eflid.

Undirmarkmið 2.2: Hreyfanleiki og samskipti á milli norrænna listamanna og menningaraðila og aðila á Norðurskautssvæðinu, í Eystrasaltsríkjunum og á grannsvæðum Norðurlanda hafa aukist.

Undirmarkmið 2.3: Ráðist er í sameiginleg átök í menningarmálum utan Norðurlanda sem stuðla að alþjóðlegri kynningu norrænna menningaraðila og vekur athygli á Norðurlöndum sem skapandi svæði.

Félagslega sjálfbær Norðurlönd

Markmið 3: Fjölbreytileiki í menningu og tungumálum á Norðurlöndum er efldur og stuðlar að aukinni samstöðu, trausti og samþættingu á Norðurlöndum.

Menningar- og tungumálasamstarf skapar samkennd, skilning og traust á milli fólks á Norðurlöndum og stuðlar að aukinni samþættingu svæðisins. Þekking barna og ungs fólks á og aðgengi að norrænni menningu, menningararfi og norrænum tungumálum stuðlar að félagstílfirringu og velferð og skapar tækifæri til skapandi þróunar, tjáningar og þátttöku í lýðræðinu. Menningarsamstarfið mun styðja við menninguna sem jákvæðan samfélagsþátt og öflugt og fjölbreytt menningarlíf sem er inngildandi og aðgengilegt öllum. Tungumálasamstarfið verður þróað áfram og sett í forgang með áherslu á varðveislu lítilla tungumála á Norðurlöndum, þróun máltækni og menningar- og tungumálaskilnings barna og ungs fólks. Norrænni yfirlýsingu um tungumálastefnu verður fylgt eftir í samstarfi við ráðherranefndina um menntamál.

Undirmarkmið 3.1: Góð og fyrirsjáanleg umgjörð um norrænt menningarsamstarf er tryggð.

Undirmarkmið 3.2: Þátttaka í norrænu menningarlífi sem ýtir undir inngildingu, fjölbreytileika og jafnrétti hefur aukist.

Undirmarkmið 3.3: Áhugi og notkun barna og ungmenna á menningu og tungumálum á Norðurlöndum hefur aukist.

Markmið 4: Hlutverk menningargeirans og fjölmiðla varðandi viðbúnað gagnvart krísum og til þess að mæta stafrænni væðingu og nýrri tækni er styrkt.

Aðgengi að menningu og menningararfi styrkir þróun borgarasamfélagsins, viðnámsþrótt og endurreisn þegar upp koma krísur og stríð. Frjálsir og óháðir fjölmiðlar, tjáningarfrelsi og listrænt frelsi gera svæðið betur í stakk búið að takast á við krísur og ógnir. Á tímum sem einkennast af miklum samfélagsbreytingum og tækniþróun eiga norrænar aðgerðir að stuðla að betri, skilvirkari og markvissari lausnum í samstarfi við viðeigandi fagsvið.

Undirmarkmið 4.1: Norrænu samstarfi og miðlun á reynslu um viðbúnað í menningargeiranum er komið á.

Undirmarkmið 4.2: Stutt er við tjáningarfrelsi og listrænt frelsi á Norðurlöndum með aukinni áherslu á frjálst og óháð hlutverk menningargeirans og fjölmiðla.

Undirmarkmið 4.3: Norrænt samstarf um áskoranir á sviði menningar- og fjölmiðlamála í tengslum við nýja tækni, gervigreind og áhrif tæknirisanna á lýðræðislega umræðu, þar með talið á velferð og vellíðan barna og ungmenna, er aukið.

4. Eftirfylgni og mat á samstarfsáætluninni

Samstarfsáætlunin gildir á tímabilinu 2025–2030 en skiptist í tvö þriggja ára starfsáætlunartímabil, 2025–2027 og 2028–2030.

Samstarfsáætlunin verður metin eftir fyrra þriggja ára tímabilið. Á grundvelli þess mats kann ráðherranefndin að gera breytingar á samstarfsáætluninni ásamt því að fá tillögur um hvernig rétt sé að útfæra starfsáætlun seinna tímabilsins.